

-*-

SENTÈNCIA 21-04 DE 23 DE JULIOL DE 2004

Ponent M.I.: Sr. Josep Lluís VÀZQUEZ SOTELO

ANTECEDENTS DE FET

I.-RESULTANT: Que en la citada causa, seguida per imprudència amb resultat de lesions, el Tribunal de Corts dictà Aute de data 12 de febrer de 2004 per el qual acordà "declarar-se incompetent per a conèixer de la causa 210-1/01, per no tenir la deguda competència els Tribunals andorrans per a conèixer dels fets d'autes", contra el qual s'interposà el recurs que ha donat lloc a la formació del present rotlle.

II.-RESULTANT: Que la resolució impugnada resolvia un problema relatiu a la competència dels òrgans de la jurisdicció penal andorrana per a conèixer del fet delictiu que havia donat lloc a la formació de la causa (un accident de circulació esdevingut en data 15 de desembre de 1999 a la carretera d'Os de Civís, en territori espanyol). En dit procediment, en el tràmit de l'article 121 del Codi de Procediment Penal andorrà, Nieves S.G., Manel G.A. i la Cia. Financera d'Assegurances, al·legaren la manca de competència dels Tribunals andorrans per a conèixer del fet per raó del lloc on es produí. Petició a la qual el Ministeri Fiscal mostrà la seva conformitat, aquietant-se la representació dels perjudicats a la interpretació que es realitzés de les normes jurídiques aplicables. Pel contrari, la defensa del processat Maurici M. i de la Cia. d'assegurances Generals, al·legà que eren d'aplicació al cas d'autes els apartats 1 i 4 de l'art. 3 del Codi Penal, perquè tant la víctima com les parts que plantejaren el dubte sobre els òrgans competents resideixen a Andorra i el fet delictiu, encara que comès a l'estranger, ha produït efectes en territori andorrà degut al fet que la Caixa andorrana de Seguretat social s'ha fet càrrec de les indemnitzacions per la baixa laboral derivada de l'accident, assumint una part de les despeses mèdiques. Malgrat aquests arguments el Tribunal de Corts resolgué el dubte de conformitat amb la petició formulada i amb el dictaminat pel Ministeri Fiscal, declarant la incompetència

territorial dels Tribunals andorrans per a conèixer del fet.

III.-RESULTANT: Que contra el citat Aute interposà recurs la representació de M^a Teresa C.B., defensada pel Lletrat Jesús JIMÉNEZ NAUDÍ, sol·licitant la conveniència de que la qüestió fos novament analitzada, per a determinar l'àmbit d'aplicació de l'article 3,1 del Codi Penal andorrà, quan disposa literalment que les seves normes seran d'aplicació "als delictes que s'iniciïn, es preparin o es cometin a l'estranger, quan produeixin o es pretengui que tinguin efectes en territori andorrà". Sosté el recurrent que les normes penals modernes tendeixen a determinar la competència dels Tribunals nacionals d'una manera àmplia, excedint el principi de territorialitat, arribant a aplicar el principi de personalitat passiva. En l'informe en l'acte de la vista del recurs, insistí en els seus arguments i en la conveniència de fer jurisprudència que resolgués aquest dubte.

IV.-RESULTANT: Que en el mateix tràmit de la vista el representant del Ministeri Fiscal insistí en la seva conformitat amb l'Aute, sol·licitant la seva confirmació, a l'igual que la representació dels perjudicats, adherint-se pel contrari, al recurs la representació de Maurice M. i de la cia. Assegurances Generals, que sol·licitaren es declarés la competència dels Tribunals andorrans per a conèixer del fet, quedant a continuació els autes vistos per a dictar la present resolució, d'acord amb els següents,

FONAMENTS DE DRET

I.-CONSIDERANT: Que, com ha quedat exposat, la qüestió plantejada es refereix a la competència per raó de territori dels òrgans de la jurisdicció penal andorrana (Batllies i Tribunals). No es discuteix que l'accident de circulació es produí a la carretera d'Os de Civís, en territori espanyol, perquè aquest fet és acceptat expressament. Per tant partint d'aquesta dada, la qüestió ha de resoldre's atenent als criteris i principis que regeixen l'àmbit territorial d'aplicació de les normes penals i de les que regulen el procés penal andorrà. Amb aquesta finalitat, l'aute recorregut analitza els articles 2 i 3 del Codi Penal, especialment aquest darrer, que conté quatre supòsits d'aplicació extraterritorial de les normes penals andorranes.

II.-CONSIDERANT: Que segons en resulta dels antecedents exposats la qüestió plantejada en el recurs (i sobre la qual la representació del recurrent subratlla la conveniència de comptar amb jurisprudència a Andorra) s'inscriu dintre dels que se susciten sobre l'aplicació de la Llei penal per raó del territori (que a la seva vegada completen els relatius a la validesa de la Llei penal en el temps). Aquests problemes s'han fet més grans en els últims temps, a mesura que s'han facilitat les comunicacions i la circulació de persones entre els diversos països, fins el punt de que per a abordar aquelles múltiples i diverses qüestions han sorgit ja fa anys, una rama del Dret penal i processal penal denominada (amb una expressió que s'atribueix al gran jurista anglès Bentham) "Dret Penal Internacional", el qual no s'ha de confondre amb el dit "Dret Internacional Penal", que respon a un plantejament diferent, encara que també fundat en la interdependència dels estats i de les nacions entre sí i en principis de justícia penal universal. Sent discutible la denominació (donat que les normes que integren aquella espècie de rama del Dret penal i processal penal no són, avui per avui, normes internacionals sinó normes de dret intern) es tracta d'una matèria interdisciplinària que es objecte d'estudi per penalistes, processalistes i internacionalistes.

III.-CONSIDERANT: Que, esquemàticament, per a resoldre els problemes relatius a la validesa o aplicació de les lleis penals en l'espai, s'han defensat en la doctrina i en la jurisprudència, principalment, quatre principis o teories, que poden enunciar-se com: a) principi de la territorialitat; b) principi de la personalitat; c) principi real o de protecció i d) principi de justícia universal. La preferència d'aquestes teories no sempre troba recolzament en el Codi Penal ni en el Codi de Procediment Penal, sinó que a vegades cal trobar la base normativa en la Llei Fonamental o en el Codi Civil o en els principis superiors del dit "ordenament jurídic", presos com una mena de supralegalitat.

a) segons el principi de la territorialitat, la Llei punitiva ha d'aplicar-se a totes les infraccions realitzades en el territori de l'Estat corresponent, sense tenir en compte si han estat comeses per nacionals o per estrangers i sense atendre a la qualitat del subjecte passiu de la infracció. Aquest principi troba la seva primera justificació política en la sobirania de cada Estat per a enjudiciar els fets delictius comesos dintre de l'àmbit al que s'estén el poder sobirà. Però més enllà d'aquest fonament polític, el principi troba recolzament en poderoses consideracions jurídiques i tècniques, com la

facilitat per a descobrir les proves del delictes i per a detenir i jutjar els delinqüents.

b) segons la doctrina de la personalitat (o de la nacionalitat), la Llei penal ha de seguir a la persona com la ombra al cos, de manera que tot nacional hauria de ser jutjat segons la Llei del seu país. La doctrina política de les nacionalitats, que rebrotà amb força en el segle XIX, està darrera d'aquesta teoria, que s'ha defensat al·legant que ningú millor que els propis nacionals per a jutjar a un concitadà que ha delinquit, prescindint del lloc on el suposat crim s'hagi pogut cometre.

c) el principi de defensa o principi real, de formulació molt antiga, es fonamenta en una espècie de dret de defensa que exercita l'Estat front a les infraccions que lesionen els seus interessos. Segons aquest criteri la llei penal de cada Estat s'ha d'aplicar a totes les infraccions que amenacen la seguretat interior o exterior, fins i tot si han estat realitzades (preparades o consumades) fora del territori, i també si han estat comeses per un estranger. També aquesta teoria ha tingut la seva utilitat política en determinats moments i llocs, com l'Alemanya prusiana, circumstància que pot explicar que hagi estat defensada per un penalista excepcional com Binding.

d) finalment, el principi de repressió o de justícia universal té un fonament internacionalista, per això que la seva formulació estigui vinculada a la creació del Dret Internacional, per obra principalment de Grotio i de Francisco de Vitoria amb el reconeixement de la *societas generis humanis*. A diferència dels plantejaments anteriors, exigeix renunciar a l'exercici de la sobirania i col·laborar decididament a la implantació de la justícia penal universal. Quan un delinqüent ha caigut en poder d'un Estat aquest té la obligació d'entregar-lo a l'Estat que el reclama per a jutjar-lo, en el lloc on es cometé el delictes i on s'han trobat les proves, o, si nega l'entrega, ha d'assumir el seu deure de castigar el delictes (*aut dedere aut iudicare*). I com que a vegades l'entrega no és possible, perquè el delinqüent s'ha refugiat en un altre lloc, es proclama la competència preferent del jutge de la detenció (*iudex deprehensionis*) que ha de ser reconeguda per tots els Estats. Aquesta doctrina, que com a criteri únic no resistiria la crítica, és la que està tenint particular auge en els nostre dies mitjançant la creació d'espais jurídics i policíacs comuns, que facin innecessari el procediment de l'extradició, substituït per l'entrega directa, així com amb la creació de Tribunals i Corts Internacionals o supranacionals per a assegurar la repressió dels delictes de particular gravetat (com el Tribunal Permanent de Justícia Internacional de la Haia i,

molt recentment, la Cort Penal Internacional creada per l'Estatut de Roma, de 1998, ja en funcionament).

Els quatre criteris o principis fonamentals sobre l'aplicació de la Llei penal en l'espai tenen, juntament a les seves raons de ser, greus inconvenients si es porten a les seves darreres conseqüències. Aquesta conclusió es manifesta en les ficcions a les que s'ha tingut que recórrer per a defensar cada una d'aquestes doctrines, com la de les jurisprudències d'Anglaterra i d'Estats Units que han defensat a ultrança aquesta doctrina recurrent a la ficció de la "jurisdicció territorial objectiva". I es manifesta també en la necessitat de posar límits a l'aplicació del principi: així, si la territorialitat dominés d'una manera absoluta caldria arribar a alguns d'aquests dos extrems: o concedir asili a tot el que havent delinquit en l'estranger es refugiés en territori nacional (amb el perill de rebre en el país als delinqüents més perillosos) o concedir en tot cas la extradició, i fins i tot impulsar la persecució de la infracció en l'estranger, per a que el delicte no quedés impune (infringint en aquells casos el principi generalment acceptat de no entregar els propis ciutadans quan hagin delinquit en l'estranger, encara que obligant-se a jutjar-los). D'aquí que els països que segueixen el criteri de la territorialitat admetin com a excepció el principi de personalitat per a jutjar al propi ciutadà acusat d'haver delinquit en l'estranger. A la seva vegada, l'aplicació del principi de personalitat pot conduir a resultats propis de l'Edat Mitjana i del règim estatutari de llavors, totalment incompatibles amb les exigències de la nostra època o a aberracions jurídiques com les de l'Alemanya de l'època nacional-socialista, amb l'Ordenança de 6 de maig de 1940, que (d'acord amb el dit "sa sentiment jurídic del poble alemany") ordenava l'aplicació del principi de territorialitat per a tots els delictes comesos en territori nacional i del principi de personalitat per als delictes comesos pels alemanys en l'estranger.

Com a mètode preferible entre els diversos criteris enunciats, els autors, la legislació i la jurisprudència, proclamen com a preferent o dominant el *principi de territorialitat* de la Llei penal (que ve completat des del punt de vista de l'exercici de la jurisdicció amb el principi equivalent: *locus regit actum*, que suposa l'aplicació a les actuacions del procés penal de la *lex fori*). Però aquest principi, com a fonamental, és complementat amb concessions a la extraterritorialitat de la llei penal fonamentada en el *principi de la nacionalitat* (per a justificar la no entrega dels nacionals quan són reclamats per a ser jutjats per fets comesos en

l'estranger) així com el *principi de defensa o protecció* dels Estats davant certs delictes que especialment afectin a la seva seguretat o a les seves institucions i amb el *principi de justícia penal universal*, per a castigar els delictes que més greument comprometen a la humanitat, avui exigint no solament per la *comitas gentium* sinó pels tractats i pactes internacionals entre estats, com l'Estatut de Roma de 1998.

Aquest és el criteri dominant, no solament en la doctrina sinó també en la legislació i en la jurisprudència, havent estat formulat en convenis internacionals al més alt nivell, com el dit "Codi Bustamante", que proclama en l'art. 296 que les Lleis penals obliguen en tot el territori nacional i a tots els qui hi resideixin, sense més excepcions que les allà consignades i regulades (la immunitat diplomàtica, naus, vaixells de guerra o mercants, aeronaus, espai marítim, espai aeri, que les legislacions regulen per a precisar el que s'ha d'entendre per "territori" a efectes de l'aplicació de les lleis penals).

IV.-CONSIDERANT: Que partint de les premisses que antecedeixen, s'analitza a continuació les disposicions de la legislació andorrana referents al problema plantejat. En l'autè recorreut i en el recurs se citen els articles 2 i 3 del Codi Penal, en els que el Tribunal de Corts es fonamenta per a declarar la incompetència de la jurisdicció andorrana i el recurrent per a sostenir el contrari.

Han de ser examinats els articles 2, 3 i 4 del Codi Penal.

L'article 2 proclama amb tota claredat el principi de territorialitat. Disposa que "les normes del Codi s'aplicaran a tots els delictes i contravencions penals comesos dins el territori del Principat". Per tant, el criteri de la territorialitat és el punt de partida i el criteri fonamental seguit pel Codi Andorra com per la pràctica totalitat de les legislacions.

L'article 3 afegeix que les normes penals "seran també d'aplicació" en els quatre suposats que enumera. Com ara veurem, en ells s'hi incorpora el "*principi real o de defensa*" i el "*principi de nacionalitat*".

Aquests supòsits tenen com a nota característica comú referir-se a delictes o contravencions no comesos a Andorra o la comissió dels quals no ha arribat a consumir-se en territori andorrà, ja que en altre cas estaríem dins de l'aplicació de l'art. 2.

1.- el primer supòsit es refereix als "delictes que s'iniciïn, es preparin o es cometin a l'estranger", en el

cas ("quan") de que produeixin o es pretengui que produeixin "efectes en territori andorrà".

Aquest apartat (en el que especialment es fonamenta el recurs) incorpora el principi real o de defensa, perquè encara que el delicte s'hagi iniciat o preparat, o fins i tot comès en l'estranger, si ve a produir efectes a Andorra pot ser raonable que els Tribunals andorrans exerceixin la seva jurisdicció sobre el cas. Dintre del suposat caldria distingir el delicte "in itinere", si ha estat preparat o iniciat a l'estranger i conclòs o consumat a Andorra, ja que llavors seria suficient el principi de territorialitat.

2.- el segon suposat (que guarda simetria amb l'anterior i és com el seu revers) comprèn els "delictes que s'iniciïn, es preparin o es cometin en territori andorrà", quan produeixin o es pretengui que produeixin "efectes a l'estranger".

La raó de ser d'aquesta excepció podria ser paral·lela a la del suposat anterior solament que si s'ha comès el delicte o contravenció a Andorra ja és suficient el criteri de territorialitat per a atribuir la competència a la jurisdicció andorrana.

3.- el nombre tercer proclama el principi personal així com el principi real o de defensa, declarant aplicable el Codi Penal als "delictes comesos per andorrans o estrangers en l'estranger contra la seguretat del Principat o contra les seves institucions o autoritats" (i en especial els delictes de falsificació de documents, monedes o segells oficials andorrans).

4.- el número quatre, últim dels supòsits de l'article 3, aplica el principi de personalitat, declarant aplicables les Lleis penals d'Andorra als "delictes comesos per andorrans en un país estranger" sempre que concorrin els tres requisits que enuncia a continuació: a) que l'acusat es trobi a Andorra; b) que no hagi estat jutjat en el país on ha delinquit (per a respectar la exigència del *non bis in idem* internacional) i c) que la infracció per la que està acusat tingui també caràcter de delicte en el país on hagi estat comès (principi de la "doble incriminació", exigint en les relacions de dret penal internacional).

L'article 4 és el darrer dels que el Codi Penal dedica a l'aplicació de les lleis penals amb una norma relativa als delictes progressius o *in itinere* que disposa que "els delictes comesos a l'estranger que es continuessin realitzant a Andorra" seran castigats també segons les disposicions del Codi Penal, afegint que els Tribunals andorrans també seran competents per a jutjar els "delictes complexes, quan algun dels seus elements constitutius hagi tingut lloc en el territori del Principat".

V.-CONSIDERANT: Que en el supòsit concret plantejat en el present recurs és el d'un accident de circulació produït en territori espanyol, en el que s'han vist implicats tres vehicles: un vehicle de matrícula andorrana conduït per M^a Teresa C.B., de nacionalitat espanyola encara que resident a Andorra, així com un altre vehicle, també de matrícula andorrana, propietat de Manel G.A. i conduït per Nieves S.G., ambdós de nacionalitat espanyola però residents a Andorra, i un tercer vehicle, de matrícula francesa, conduït per Maurice M. resident a França, resultant com a conseqüència de l'accident lesionada M^a Teresa C.B., amb lesions que han tardat en curar més de 90 dies (primer Considerant de l'aute recorregut). I, com ha quedat indicat, el recurrent al·lega com a fonament del seu recurs el supòsit del número 1 de l'article 3, pels efectes que la infracció produeix o es pretén que produeixi en territori andorrà, els quals es refereixen a les prestacions d'assistència assumides per la Caixa andorrana de Seguretat Social, que està pagant les indemnitzacions per la baixa de l'accident així com una part de les despeses mèdiques (segon considerant de l'aute recorregut).

VI.-CONSIDERANT: Que, sense que sigui necessari realitzar una valoració crítica dels criteris establerts pel codi Penal andorrà, es pot dir que la seva aplicació podria entrar en col·lisió amb les normes dels demés Estats, plantejant-se problemes internacionals sobre atribució de la jurisdicció o qüestions de litispendència internacional (i posteriorment dificultats d'execució de la sentència que pugui dictar-se), com succeiria si pel fet al que es refereix el present recurs ja s'estiguessin coneixent els Jutjats i Tribunals espanyols, competents per raó del lloc on es produí el delicte, i a la vegada es declarés la competència dels òrgans de jurisdicció penal andorrana, en aplicació de l'art. 3.1. En el present cas, la qüestió ve facilitada perquè els únics òrgans jurisdiccionals que estan coneixent de l'accident són els Tribunals d'Andorra, la competència dels quals ha estat declinada per l'aute recorregut, concedint preferència del criteri territorial. I l'argument per a confirmar el criteri del Tribunal de Corts deriva de una manera especial de que "els efectes" que el fet que es presenta com a delictiu s'estan produint a Andorra no són pròpiament "efectes del delicte" (com podria ser, vg. l'arrest dels inculpats o la ocupació dels instruments o "cos del delicte" o la recerca de proves) sinó que són "efectes civils" que més que néixer del delicte deriven de la il·licitud civil que, freqüentment té també el fet penalment il·lícit (en els delictes de lesió o resultat),

si bé la il·licitud civil és prèvia a la penal (com s'adverteix en els casos de posterior despenalització del fet punible), de quals efectes civils es coneix en el procés penal solament perquè el Codi de Procediment Penal d'Andorra estableix un sistema d'acumulació de l'acció civil juntament amb la penal, per les avantatges de protecció per a les víctimes que aquest sistema incorpora. És aquest aspecte d'il·licitud civil del fet punible el que explica l'adopció de les mesures cautelars o de protecció civil de la perjudicada, en les que es fonamenta el recurs i que no poden servir per a fonamentar la derogació del principi fonamental de territorialitat de la Llei penal en el cas sotmès a aquest recurs.

VII.-CONSIDERANT: Que per les raons que antecedeixen, procedeix confirmar l'aute recorregut, mantenint la declaració d'incompetència dels òrgans de la jurisdicció penal andorrana, sense que procedeixi imposar el pagament de les despeses processals al recurrent, malgrat la desestimació del recurs, per tractar-se d'una qüestió discutible i per l'interès que presenta el recurs per a la interpretació i aplicació de la legislació penal andorrana.

Vistes la Constitució, El Codi Penal, el Codi de Procediment Penal, la jurisprudència d'aplicació, i altres fonts del Dret del Principat d'Andorra,

La Sala Penal del M.I. Tribunal Superior de Justícia d'Andorra,

D E C I D I M

1.- Desestimar el recurs d'apel·lació interposat per la representació de M^a Teresa C.B. contra l'aute dictat pel Tribunal de Corts en data 12 de febrer de 2004 en la causa 210-1/04, declarant la incompetència dels òrgans de la jurisdicció penal d'Andorra per a conèixer de l'accident referit en la present resolució, que ha donat lloc a la formació de la citada causa, confirmant l'aute, sense imposició de les despeses processals causades pel recurs.

2.- Retornar la Causa al M. Iltre. Tribunal de Corts, amb certificació de la present Sentència, per al seu compliment i execució.

Així, per aquesta nostra sentència, definitivament jutjant, ho manem i signem.